

зміни до Закону «Про Національну гвардію України», додавши повноваження щодо охорони та транспортування полонених у межах дій за наказами вищого керівництва.

*Курило Олег,
старший викладач кафедри
управління підрозділами НГУ,
Київський інститут
Національної гвардії України*

*Лосюк Тарас,
командир 3 відділення 112 навчальної групи
факультету забезпечення державної безпеки,
Київський інститут Національної гвардії України*

ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗАКОНОДАВЧЕ ПОЛЕ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

В умовах збройного нападу питання юридичного врегулювання використання сили військовими підрозділами, зокрема Національною гвардією України, стає надзвичайно важливим та вимагає детального вивчення. Актуальність питання застосування сили Національною гвардією України під час війни збільшується через постійні зміни на передовій та потребу негайного реагування на небезпеки. Завдання дослідження - проаналізувати законодавство, що окреслює рамки застосування сили Національною гвардією в умовах війни, а новаторство полягає у зосередженні на особливостях її роботи в цей період. Новизна підходу полягає в всебічному розумінні юридичних аспектів взаємодії між військовими та правоохоронними функціями під час війни, а також у розробці порад для покращення законодавчої основи.

Застосування сили бійцями Національної гвардії України в умовах війни визначається вітчизняним законодавством, зокрема законами про Національну гвардію та про правовий режим воєнного стану. Головними принципами застосування сили є законність, необхідність і пропорційність, які є стандартними для всіх військових підрозділів. Законодавчі акти не завжди точно розрізняють повноваження Гвардії у військових діях та у випадках забезпечення громадського порядку. Це ускладнює оперативне застосування сили та змушує особовий склад приймати рішення між дотриманням закону та необхідністю. Я вважаю, що необхідно розробити окремий нормативний інструмент, який чітко визначатиме процедуру застосування сили в умовах воєнного стану. На мою думку, чинне законодавство вже закладає базові принципи для використання сили, проте потребує уточнень стосовно конкретних випадків, що можуть виникати під час активних бойових дій. Це регулювання має враховувати мінливу природу війни, при цьому не порушуючи фундаментальні права та свободи

людини. Узгодження правових підходів сприятиме підвищенню ефективності прийняття рішень та зниженню юридичних ризиків. Головною ідеєю дослідження є необхідність правової адаптації функцій Національної гвардії України до умов повномасштабної збройної агресії. Ключовим елементом є розмежування повноважень щодо застосування сили між різними учасниками військового управління під час кризових ситуацій.

Застосування сили Національною гвардією України в умовах війни є важливим елементом забезпечення національної безпеки, але законодавчі норми, що регулюють ці питання, недостатньо чітко визначені. За **статтею 2 Закону України «Про Національну гвардію України»**, гвардійці можуть брати участь у захисті держави, але не вказано, за яких умов та в яких межах вони можуть застосовувати силу в бойових умовах (Закон України від 13.03.2014 № 876-VII). У Законі України «Про правовий режим воєнного стану» також передбачено, що військові формування можуть виконувати додаткові завдання, але конкретні механізми використання сили залишаються невизначеними (Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII). Це створює правову невизначеність, що ускладнює ефективне виконання завдань підрозділами Національної гвардії, підвищуючи ризик порушення прав громадян або неправомірного використання сили. Крім того, необхідність швидкої реакції в умовах бойових дій змушує командирів діяти на власний розсуд, що може призвести до юридичної відповідальності в разі порушення правових норм.

Унаслідок цього командири часто змушені діяти на власний розсуд, що підвищує ризик юридичної відповідальності. Такий стан справ не відповідає принципам правової визначеності та передбачуваності дій органів влади. Аргументом на користь правової деталізації є потреба захисту як цивільного населення, так і військовослужбовців від неправомірного застосування сили. Удосконалення законодавчого поля має ґрунтуватися на практичному досвіді ведення бойових дій та стандартах міжнародного гуманітарного права.

У березні 2022 року підрозділи Національної гвардії України брали участь у бойових діях за Гостомель, одночасно забезпечуючи охорону евакуаційних маршрутів для цивільного населення. У цих умовах гвардійці були змушені оперативно приймати рішення щодо застосування сили, не маючи чітких інструкцій щодо меж її використання. Наприклад, виникала необхідність зупиняти цивільні автомобілі під підозрою перевезення ворожих коригувальників вогню. У таких випадках право на застосування сили опиралось більше на бойову доцільність, ніж на конкретні правові норми. Це створювало ризики як для самих військовослужбовців, так і для цивільного населення. Цей приклад наочно демонструє необхідність законодавчого унормування дій Національної гвардії в умовах бойового застосування.

Дослідження підтвердило, що чинне законодавство недостатньо регламентує порядок застосування сили Національною гвардією України в

умовах воєнного стану. Основним висновком є необхідність розробки окремого нормативного акта або внесення змін до існуючих законів для чіткого визначення меж і процедур використання сили в бойових умовах. Теоретична цінність роботи полягає в аналізі правового статусу НГУ у війні, а практична — у формуванні пропозицій для підвищення правової визначеності дій особового складу.

Курило Олег
старший викладач кафедри
управління підрозділами НГУ,
Київський інститут
Національної гвардії України

Омельченко Мирослав,
курсант 3 відділення 122 навчальної групи
факультету забезпечення державної безпеки,
Київський інститут Національної гвардії України

ЗАКОНОДАВЧІ МЕЖІ ПРИМУСУ, АНАЛІЗ ПОВНОВАЖЕНЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

У зв'язку з введенням правового режиму воєнного стану в Україні після початку повномасштабної збройної агресії Росії у 2022 році, суттєво зросла роль Національної гвардії України (НГУ) в системі забезпечення безпеки. Це зумовило необхідність перегляду законодавчого регулювання її діяльності, особливо щодо застосування заходів примусу. Проблематика визначення меж законного примусу обумовлена дуальністю правового статусу НГУ (як правоохоронного органу в мирний час і військового формування у воєнний період), а також фрагментарністю нормативної бази.

Відповідно до положень чинного законодавства України, зокрема Закону України «Про Національну гвардію України», військовослужбовці Національної гвардії України наділені правом застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї, озброєння та бойової техніки. Реалізація такого права здійснюється виключно у порядку та у випадках, чітко визначених законом, а також відповідно до вимог Статуту внутрішньої служби та Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України — під час несення внутрішньої та вартової служби. Застосування зазначених засобів насильницького впливу передбачає наявність виняткової необхідності, а також попередню спеціальну підготовку особового складу. Закон вимагає, щоб військовослужбовці періодично проходили перевірку на здатність до дій у ситуаціях, пов'язаних із застосуванням сили, та демонстрували навички надання домедичної допомоги постраждалим особам. Таким чином, у нормативному порядку забезпечується як професійна придатність військовослужбовців, так і дотримання прав людини у разі втручання в її особисту свободу. У разі фактичного застосування заходів фізичного впливу, спеціальних